

หมวดที่ 6
กฎหมายสมาคม

คำอธิบายกฎหมายสมาคม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1274 ถึงมาตรา 1297 ได้บัญญัติลักษณะสำคัญของสมาคม ดังนี้คือ

1. ลักษณะสำคัญของสมาคม
2. การจดทะเบียนสมาคม
3. ข้อบังคับของสมาคม
4. วิธีบริหารของสมาคม
5. ความเกี่ยวพันระหว่างสมาคมกับบุคคลภายนอก
6. ความเกี่ยวพันระหว่างสมาคมกับสมาชิก
7. การเลิกสมาคม
8. การชำระบัญชี

1. ลักษณะสำคัญของสมาคม

สมาคมจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญคือ

1. สัญญาซึ่งบุคคลหลายคนตกลงเข้ากัน (อย่างน้อย 3 คน)
2. เพื่อทำการอันใดอันหนึ่งร่วมกัน
3. การทำงานร่วมกันมิได้หวังที่จะหาผลกำไรมาแบ่งปันกัน (มาตรา 1274 และ มาตรา 1277)

2. การจดทะเบียนสมาคม

เนื่องจากสมาคมเป็นนิติบุคคล ดังนั้นจึงต้องดำเนินการจดทะเบียนสมาคมให้ถูกต้อง จึงจะมีสภาพเป็นนิติบุคคล วิธีการจดทะเบียนต้องทำดังนี้คือ

1. ทำหนังสือขออนุญาตจดทะเบียน
2. ลงลายมือชื่อของสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 คน
3. ส่งข้อบังคับของสมาคม 3 ฉบับพร้อมไปด้วย

สถานที่ยื่นขอจดทะเบียนสมาคมในกรุงเทพฯ ยื่นต่อกองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ในต่างจังหวัดยื่นต่ออำเภอที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของสมาคมตั้งอยู่ ถ้า นายทะเบียนไม่รับจดทะเบียน ผู้ก่อตั้งสมาคมมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ภายใน 15 วันนับแต่ได้รับหนังสือบอกกล่าวการไม่รับจดทะเบียนนั้น

3. ข้อบังคับของสมาคม

ข้อบังคับของสมาคมต้องระบุข้อความต่อไปนี้คือ

1. ชื่อสมาคม
2. วัตถุประสงค์
3. ที่ตั้งสำนักงานใหญ่
4. ระเบียบวิธีรับสมาชิกและระเบียบวิธีกำจัดสมาชิก
5. ระเบียบวิธีจัดการสมาคม โดยมีกรรมการหรือวิธีอื่น

ส่วนการเขียนรายละเอียดเพิ่มเติมกว่านี้กฎหมายไม่ห้าม (มาตรา 1276)

4. วิธีบริหารงานของสมาคม มี 2 วิธีคือ

ก. การจัดการโดยตรง กระทำโดยคณะกรรมการของสมาคม ซึ่งได้รับเลือกจากสมาชิกของสมาคม โดยการกระทำไปในฐานะผู้แทนของสมาคมซึ่งเป็นนิติบุคคล การใดที่กระทำถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของสมาคมผูกพันนิติบุคคลนั้นโดยกำหนดตำแหน่งของกรรมการไว้ในข้อบังคับของสมาคมด้วย เช่น ตำแหน่งนายกสมาคม เลขาธิการ นายทะเบียน ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ข. การจัดการโดยทางอ้อม กระทำโดยสมาชิกมีหน้าที่คอยดูแลให้คำแนะนำปรึกษาให้คณะกรรมการของสมาคมบริหารงานไปโดยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ของสมาคม นอกจากนี้สมาชิกมีสิทธิขอเข้าตรวจตราความเป็นอยู่แห่งกิจการ และทรัพย์สินของสมาคมได้ นอกจากนี้ยังมีสิทธิอื่นตามแต่ที่ข้อบังคับของสมาคมจะกำหนดให้

5. ความเกี่ยวพันระหว่างสมาคมกับบุคคลภายนอก

ความเกี่ยวพันระหว่างสมาคมกับบุคคลภายนอกนั้นขึ้นอยู่กับการกระทำของคณะกรรมการ ซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นตัวแทนสมาคม ดังนั้น ถ้ากรรมการของสมาคมได้กระทำไปภายในขอบเขตอำนาจและวัตถุประสงค์ของสมาคม ผลการกระทำนั้นผูกพันสมาคมให้ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเสมือนสมาคมเป็นผู้กระทำด้วยตนเอง (ตามหลักกฎหมายว่าด้วยตัวแทน)

แต่ในกรณีกรรมการของสมาคมได้กระทำไปเกินขอบเขตอำนาจและวัตถุประสงค์ของสมาคม สมาชิกไม่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก แต่กรรมการนั้นต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว (ยกเว้นกรณีสมาคมให้สัตยาบันจึงจะถือว่าผูกพันสมาคม)

6. ความเกี่ยวพันระหว่างสมาคมกับสมาชิก

สมาชิกของสมาคมจะต้องจ่ายค่าบำรุงของสมาคมตามกำหนดเวลาในข้อบังคับของสมาคม และการลาออกจากสมาคมต้องจ่ายค่าบำรุงสมาชิกที่ค้างอยู่เสียก่อนจึงจะออกได้ สำหรับหนี้สินของสมาคม สมาชิกของสมาคมจะรับผิดชอบที่ยังค้างชำระค่าบำรุงสมาชิกอยู่เท่านั้น

สำหรับสิทธิของสมาชิกของสมาคมคือการตรวจตราความเป็นอยู่แห่งกิจการและทรัพย์สินของสมาคมได้

7. การเลิกสมาคม

มีอยู่ 3 ประการคือ เลิกโดยผลแห่งกฎหมาย, เลิกโดยคำสั่งของศาล และเลิกโดยคำสั่งของนายทะเบียน ดังมีรายละเอียดดังนี้คือ

ก. การเลิกสมาคมโดยผลแห่งกฎหมาย

1. ถ้ามีข้อบังคับของสมาคมกำหนดไว้ให้เลิกในกรณีใด เมื่อมีกรณีอันนั้นเกิดขึ้น
2. ถ้าตั้งสมาคมโดยมีกำหนดระยะเวลา เมื่อครบกำหนดนั้น
3. ถ้าตั้งสมาคมเพื่อกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยเฉพาะเมื่อการอันนั้นได้กระทำเสร็จสิ้น
4. ที่ประชุมใหญ่ของสมาคมมีมติให้เลิก
5. เมื่อสมาคมตกเป็นบุคคลล้มละลาย (มาตรา 1292)

ข. การเลิกโดยคำสั่งศาล เมื่อมีผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสียร้องขอให้ศาลสั่งเลิกสมาคม โดยสาเหตุดังนี้คือ

1. วัตถุประสงค์ของสมาคมผิดกฎหมายหรือกลายเป็นผิดกฎหมาย
2. ถ้าจะจัดการสมาคมนั้นต่อไปอีกไม่ได้ ไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ
3. ถ้าปรากฏว่าผู้ซึ่งจัดการสมาคม เป็นบุคคลอื่นมิใช่ผู้จัดการที่ได้จดทะเบียนไว้ (มาตรา 1293)

ค. การเลิกโดยคำสั่งนายทะเบียน นายทะเบียนซึ่งได้รับการแต่งตั้งมีอำนาจยกเลิกสมาคมถ้าเข้าหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

1. วัตถุประสงค์หรือกิจการของสมาคมใดกลายเป็นภัยอันตรายต่อสันติภาพของประชาชน
2. วัตถุประสงค์หรือกิจการของสมาคมอาจก่อให้เกิดความไม่สงบในบ้านเมือง (มาตรา 1293 ทวิ และตรี)

8. การชำระบัญชี

กฎหมายให้ใช้หลักเกี่ยวกับการชำระบัญชีเลิกห้างหุ้นส่วนและบริษัท ส่วนทรัพย์สินที่เหลืออยู่หลังจากการชำระบัญชีห้ามแบ่งให้กับสมาชิกของสมาคม แต่ยกให้กับนิติบุคคลอื่นตามที่ข้อบังคับของสมาคมกำหนด ถ้าไม่กำหนดไว้ให้ที่ประชุมใหญ่ของสมาคมมีมติว่าจะยกทรัพย์สินให้แก่นิติบุคคลใด